

Examining the Situation of Iranian Prisoners of War (Iraq vs. Iran) in Iraq from a Moral Perspective

Ali Khaji^{1*}

¹ Medical Ethics Ph.D., Sina Trauma and Surgery Research Center, Sina General Hospital, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Received: 11 March 2019 Accepted: 27 March 2019

Abstract

Background and Aim: The Four Geneva Conventions of 1949 and the Additional Protocols of 1977 are the basis for assessing the behavior of states with prisoners of war in international interactions. The third convention of this series is dedicated to prisoners of war. This article examines how and when Iranian soldiers were taken prisoner, tortured prisoners of war, provided with health care, and selected Iraqi guards and caretakers of Iranian concentration camps during the imposed war.

Methods: Four topics were selected: "Civilian Captivity", "Prisoners' Health Status", "Prisoner Torture", "How to Choose Camp Soldiers" on the Treatment of Iranian Prisoners in the Imposed War, and in Comparison with the Third Geneva Convention of 1949 and Additional protocols were the basis of this study. In the analysis and conclusion by studying the library, Islamic standards regarding the treatment of prisoners of war have also been mentioned.

Results: In all four subjects studied in this study, violations of human rights and international standards have occurred frequently and frequently. The treatment of Iranian prisoners by Iraqi guards and soldiers has nothing to do with human rights and Islamic norms.

Conclusion: The behavior of the Ba'athist regime in Iraq with the Iranian prisoners of war has been inhumane and contrary to human and Islamic standards and international conventions and agreements. Having greatness, not insulting, not harassing and treating prisoners of war are all orders of Islamic morality that in this period of captivity of Iranian warriors has not been observed in any way in their dignity.

Keywords: Morality, Prisoners of War, Imposed War, Geneva Convention.

* **Corresponding Author:** Ali Khaji

Address: Sina Trauma and Surgery Research Center, Sina General Hospital, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

Tel: -

E-mail: jkhaji@yahoo.com

بررسی وضعیت اسراء ایرانی جنگ تحمیلی (عراق علیه ایران) در کشور عراق از منظر اخلاقی

علی خاجی^{۱*}

^۱ دکتری اخلاق پزشکی، مرکز تحقیقات تروما، بیمارستان سینا، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۱۲/۲۰ پذیرش مقاله: ۱۳۹۸/۰۱/۰۷

چکیده

زمینه و هدف: «کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو ۱۹۴۹ و پروتکل‌های الحاقی ۱۹۷۷» در تعاملات بین‌المللی، مبنای ارزیابی رفتار دولت‌ها با اسراء جنگی می‌باشد. کنوانسیون سوم این مجموعه اختصاص به اسراء جنگی دارد. در این مقاله چگونگی و زمان اعلام به اسارات درآمدن سربازان ایرانی، شکنجه اسراء جنگی، مراقبت‌های بهداشتی-درمانی و چگونگی انتخاب نگهبانان و مراقبین عراقی اردوگاه‌های اسراء ایرانی، در طول جنگ تحمیلی مورد بررسی قرار گرفته است.

روش‌ها: چهار موضوع «اسارت غیر نظامیان»، «وضعیت بهداشت و درمان اسیران»، «شکنجه اسیران»، «چگونگی انتخاب سربازان اردوگاه‌ها» در مورد رفتار با اسیران ایرانی در جنگ تحمیلی انتخاب و در مقایسه با کنوانسیون سوم ژنو ۱۹۴۹ و پروتکل‌های الحاقی به آن، مبنای مطالعه حاضر قرار گرفت. در تحلیل و نتیجه‌گیری با مطالعه کتابخانه‌ای، به موازین اسلامی در مورد رفتار با اسیران جنگی نیز اشاره شده است.

یافته‌ها: در هر چهار موضوع مورد بررسی در این مطالعه نقض حقوق انسانی و موازین بین‌المللی به صورت آشکار و مکرر اتفاق افتاده است. رفتار زندان‌بانان و نظامیان عراقی با اسیران ایرانی، هیچگونه نسبتی با حقوق انسانی و موازین اسلامی نداشته است.

نتیجه‌گیری: رفتار رژیم بعثی عراق با اسیران جنگی ایرانی، غیر انسانی و برخلاف موازین انسانی و اسلامی و کنوانسیون‌ها و قراردادهای بین‌المللی بوده است. بزرگ داشتن، اهانت نکردن، آزار نرساندن و خوش رفتاری با اسیران جنگی همه از سفارشات اخلاق اسلامی است که در این دوره از اسارت رزمندگان ایرانی به هیچ‌وجه در شأن آنان رعایت نشده است.

کلیدواژه‌ها: اخلاق، اسیر جنگی، جنگ تحمیلی، کنوانسیون ژنو.

* نویسنده مسئول: علی خاجی

آدرس: مرکز تحقیقات تروما، بیمارستان سینا، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

ایمیل: jkhaji@yahoo.com

تلفن: -

مقدمه

در دهه‌های اخیر توجه زیادی از سوی کارشناسان اخلاق حرفه‌ای به مقوله اخلاق در جنگ (War Ethics) معطوف شده است. ارائه خدمات بهداشتی درمانی در سیستم نظامی، اعم از زمان صلح و جنگ (اخلاق طب نظامی (Military Medical Ethics))، نیز از موضوعات مورد توجه محافل اخلاق پزشکی بوده است. اولین مبحثی که در مقوله اخلاق در جنگ باید به آن اشاره شود، این است که یک جنگ چرا و چه زمان شروع می‌شود؟ ریشه‌های آن چیست؟ رفتار انسانی و اخلاقی قابل قبول در شرایط جنگی برای نظامیان چگونه باید باشد؟ گرچه در این مقاله، مجال برای پرداختن به این موضوعات نیست، با این وجود نکات مهم و ضروری اخلاقی در شرایط جنگ که از جمله آن‌ها نحوه تعامل انسانی و چگونگی نگرانی از اسراء جنگی است، مورد نظر می‌باشد. این مطالعه پیش‌درآمدی بر مطالعات ضروری در این حوزه است.

موضوعات کلان اخلاقی در مورد اسیران جنگی

طیف وسیعی از عناوین را می‌توان برای موضوعات کلان اخلاقی در مورد اسیران جنگی مطرح نمود. شاید بیشترین موضوعی که تا به حال مطرح شده است مقوله «انجام پژوهش بر روی زندانیان جنگی» است. این موضوع کلان ریشه در اقدامات پزشکان آلمانی و ژاپنی در جنگ جهانی دوم دارد. «چگونگی رفتار با اسراء جنگی» در تمامی فرهنگ‌ها و مذاهب مورد توجه قرار دارد و دستورات و قوانینی نیز برای آن تدوین گردیده است. با توسعه علوم و در نتیجه ساخته شدن و به‌کارگیری انواع مختلف سلاح‌های جنگی، درگیری‌ها و منازعات نظامی اخیر اشکال مختلف و جدیدی به خود گرفته‌اند. به‌کارگیری سلاح‌های مخوفی که طی جنگ‌های گسترده معاصر میلیون‌ها انسان را در زمان‌های کوتاه به کام مرگ برده، مجروح و معلول ساخته و یا به اسارت در آورده است. «حفاظت و مراقبت از قربانیان جنگی» مقوله کلان دیگری است که از اواخر قرن ۱۹ میلادی بیش از قبل مورد توجه قرار گرفته است. در قرن بیستم میلادی با وقوع جنگ‌های ویرانگر، این موضوعات بیش از قبل مورد بحث در مجامع بین‌المللی قرار گرفته و به تصویب «کنوانسیون‌ها و دستورالعمل‌های بین‌المللی ناظر بر رفتار اخلاقی در جنگ‌ها» منتهی گردیده است. یکی از آنها «کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو در سال ۱۹۴۹ و پروتکل‌های الحاقی در سال میلادی ۱۹۷۷» می‌باشد که مبنای تعامل با قربانیان جنگ قرار گرفته است.

مبنای بین‌المللی قضاوت در مورد عملکرد دولت‌های متخاصم در جنگ‌ها

کمیته بین‌المللی صلیب سرخ یکی از وظایف خود را پیگیری و مراقبت از زندانیان جنگی قرار داده است. کنوانسیون سوم ژنو (از کنوانسیون‌های چهارگانه فوق‌الاشاره) اختصاص به چگونگی تعامل

دولت‌ها با اسراء جنگی داشته، مبنای قضاوت در مورد عملکرد دولت‌ها معرفی شده است (۱). کمیته بین‌المللی صلیب سرخ هنگام ارزیابی عملکرد دولت‌ها نیز این کنوانسیون را مبنای قضاوت خود قرار داده، اقدامات صورت گرفته در خصوص اسراء جنگی را بر اساس آن ارزیابی می‌نماید.

در این خلاصه چهار موضوع با هدف بررسی نحوه رفتار با اسراء ایرانی جنگ تحمیلی در کشور عراق از منظر اخلاقی مورد بحث قرار می‌گیرد و مقایسه آن با کنوانسیون سوم صورت خواهد گرفت.

نتایج

۱- اسارت غیرنظامیان

در طول جنگ تحمیلی حدود ۴۰۰۰۰ نفر از نیروهای نظامی و غیر نظامی ایران به‌دست دشمن گرفتار و به اردوگاه‌های اسراء جنگی فرستاده شدن که براساس اطلاعات موجود، بیش از ۲ هزار نفر از این اسراء را، افراد غیرنظامیان تشکیل می‌دادند بسیاری از این افراد، مردمی بودند که در روزهای ابتدایی جنگ در مناطق مرزی حضور داشته و به‌دنبال اشغال این مناطق توسط ارتش عراق، به‌دست سربازان عراقی به اسارت درآمدند. برخی از این افراد به‌صورت خانوادگی (پدر، مادر و فرزند) گرفتار شده و راهی اردوگاه اسراء شدند که در میان آنان، کودکان، زنان و افراد سالخورده نیز به چشم می‌خورد. تعداد ۲۴ نفر از اسراء ایرانی را زنان تشکیل می‌دادند که در ۳ سال اول جنگ به‌تدریج و در چند نوبت مبادله شده و به ایران بازگشتند. آخرین نفرات از این گروه بانوان، در بهمن ماه سال ۱۳۶۲ با اسراء عراقی مبادله شده و به کشور وارد شدند. علاوه بر این، تعدادی از افراد کم سن و سال، عموماً همراه با دیگر اعضاء خانواده در اردوگاه‌های اسراء حضور داشتند. یکی از این افراد مرحوم "قنبرعلی بهارستانی" است. وی خاطرات اسارت خود را در غالب کتابی با عنوان "بزرگ مرد کوچک" به چاپ رسانده است.

نگهداری کودکان، زنان و افراد سالخورده و غیرنظامی به‌عنوان اسیر جنگی، بر خلاف کنوانسیون‌های بین‌المللی می‌باشد. براساس کنوانسیون سوم ژنو، کشوری که این افراد را بازداشت می‌کند، وظیفه دارد که در اسرع وقت، ضمن اطلاع‌رسانی در خصوص اسارت آنان، این افراد را به کشورشان بازگرداند.

این شکنجه‌ها تا آخرین دقایق تبادل اسراء نیز ادامه پیدا می‌کرد. شکنجه‌ها را می‌توان به دو دسته: شکنجه‌های جسمی (Physical Torture) و شکنجه‌های روانی (Psychological Torture) تقسیم نمود (۸-۶).

شکنجه جسمی

سربازان عراقی از روش‌ها و وسایل گوناگونی به منظور شکنجه جسمانی اسراء ایرانی استفاده کرده‌اند که از میان آنها، سیلی زدن، مشت و لگد، و همچنین زدن با کابل و باتوم از معمول‌ترین و شایع‌ترین روش‌ها بوده است؛ به گونه‌ای که به گفته بسیاری از اسراء اعمال این گونه رفتارها از نظر مسئولان عراقی، رفتارهایی بسیار معمولی بوده و از نظر آنان شکنجه به حساب نمی‌آمده است.

۱- سیلی زدن: این روش در اردوگاه‌ها بسیار متداول بوده است؛ به گونه‌ای که سیلی خوردن چندین اسیر به صورت روزانه و در شرایط عادی اردوگاه، همواره به وقوع می‌پیوسته است. نکته مهم در این خصوص، محل اصابت ضربه است؛ ضربه سیلی اغلب به شکلی زده می‌شده که نیروی حاصل از آن بیشتر به گوش و جمجمه اسیر وارد گردیده و این عمل در برخی از اوقات منجر به پاره شدن پرده گوش افراد و اختلال در شنوایی آنان شده است.

۲- مشت و لگد: مشابه سیلی زدن، این روش بسیار شایع و معمولی به شمار می‌آمده است.

۳- کابل و باتوم: استفاده از شلنگ، باتوم و کابل نیز از روش‌های معمول شکنجه در اردوگاه‌های عراق بود. البته سربازان عراقی بر اساس صلیق خود انواع مختلفی از این وسایل را تهیه و یا ابداع می‌کردند. برای مثال یک جسم فلزی، مانند سه راهی لوله آب بر سر کابل قرار می‌دادند.

۴- تونل مرگ (تونل وحشت): تونل مرگ یا تونل وحشت عبارتی است که در خاطرات شفاهی و مکتوب اسراء بسیار یافت می‌شود. البته برخی اسامی دیگری را نیز برای آن به کار برده‌اند. عبور از این تونل در مواردی همچون انتقال اسراء به اردوگاه، جابه‌جایی از یک اردوگاه به اردوگاه دیگر و یا وقوع درگیری‌های شدید بین اسراء و سربازان عراقی که البته بسیار نیز اتفاق افتاده، تجربه شده است. در توصیف تونل وحشت گفته می‌شود که تعداد زیادی از سربازان عراقی در دو صف طولانی و روبه‌روی یکدیگر قرار می‌گرفتند؛ به گونه‌ای که فاصله بین دو صف به حدود ۲ متر می‌رسید. سپس اسراء را از این راهرو که در دو طرف آن سربازان عراقی ایستاده بودند، عبور می‌دادند. سربازانی که در دو طرف ایستاده بودند با استفاده از کابل و باتوم اسراء را می‌زدند.

با توجه به طولانی شدن مطالب در ادامه تنها به نام بردن از روش‌های شکنجه بسنده می‌شود:

۵- فلک کردن.

۶- کم کردن جیره آب و غذا.

۷- نداشتن لباس و ملزومات مناسب.

در ماده ۸ از کنوانسیون ناظر بر رفتار با اسراء جنگی (ژنو، ۲۷ جولای ۱۹۴۹) چنین بیان شده است (۲):

"طرف‌های مخاصمه موظفند طرف مقابل را از همه اسراء دستگیر شده، در کوتاه‌ترین زمان ممکن از طریق دفتر اطلاعات میانجی‌گری که بر طبق ماده ۷۷ ایجاد شده است، آگاه کنند. همچنین موظفند یکدیگر را از نشانی رسمی که نامه‌های خانواده‌های اسراء باید به آن فرستاده شود، مطلع نمایند."

ماده ۱۶ از پیش‌نویس کنوانسیون بین‌المللی در مورد شرایط و حمایت از غیرنظامیان تبعه دشمن که در سرزمین متعلق به طرف متخاصم یا اشغال شده توسط آن حاضرند (توکیو ۱۹۳۴)، در خصوص مکان نگهداری زندانیان غیرنظامی چنین می‌گوید (۳):

"اردوگاه‌های بازداشت غیرنظامیان دشمن باید از اردوگاه‌های بازداشت اسراء جنگی مجزا باشد. این اردوگاه‌ها را نمی‌توان در مناطق آلوده یا جایی که آب و هوا برای سلامتی افراد بازداشتی خطرناک است، فرستاد."

بسیاری از این افراد غیرنظامی به اسارت درآمده توسط نیروهای بعثی، تا ۲ سال بعد از پایان جنگ در اردوگاه‌های اسراء جنگی حضور داشتند.

۲- وضعیت بهداشت و درمان

اسراء ایرانی در اردوگاه‌های عراق، از کم‌ترین امکانات بهداشتی و درمانی برخوردار بودند. محدودیت دسترسی به سرویس‌های بهداشتی یکی از شایع‌ترین آن می‌باشد. در بهترین شرایط، اسراء ۴ ساعت در صبح و ۳ ساعت در بعدازظهر آزاد می‌شدند و می‌توانستند از اطاق یا آشپزخانه‌هایی که در آنها به سر می‌بردند خارج شده و به انجام کارهای شخصی خود بپردازند. البته اگر آب قطع نبود و یا اینکه شرایط آب و هوایی (سرما یا گرمای شدید) اجازه آن را می‌داد، غیر از این ۷ ساعت، بقیه ساعات شبانه روز را باید در داخل آشپزخانه‌ها به سر می‌بردند و دسترسی به سرویس‌های بهداشتی نداشتند. این وضعیت علاوه بر بروز بیماری‌های گوارشی، منجر به شیوع بیماری‌های پوستی می‌گردید که شیوع شپش و بیماری گال از شایع‌ترین آن‌ها بود (۴). در حالی که اسراء عراقی در ایران، بر خلاف آنچه که بیان شد در طول شبانه روز محدودیتی برای استفاده از سرویس‌ها و انجام استحمام نداشتند (۵).

۳- شکنجه

اسراء جنگی در زمان اسارت موظف هستند که تنها مشخصات فردی خود را به نیرویی که به‌دست او اسیر شده‌اند، بگویند و در مقابل همان‌گونه که در کنوانسیون ژنو و دیگر اسناد بین‌المللی تأکید شده نیروی اسیر گیرنده نیز حق ندارد که اسیر را برای گرفتن اطلاعات و یا مسائل دیگر مورد شکنجه قرار دهد. اما قریب به اتفاق شکنجه‌هایی که اسراء ایرانی در عراق متحمل شدند، نه برای گرفتن اطلاعات بلکه برای درهم شکستن روحیه و ... آنان بوده است.

عراقی به روش‌های مختلفی در زمان استراحت و خواب افراد را به هم می‌زدند. همانند وجود بلندگوهای متعدد که حدود ۱۸ ساعت در طول شبانه‌روز موزیک پخش می‌کرد.

۷- حبس کردن اسراء داخل آسایشگاه‌ها: در برخی مواقع حبس کردن اسراء داخل آسایشگاه تا چندین روز یا بیش از یک ماه ادامه می‌یافت.

۸- محدودیت فضای سکونت: اغلب تعداد زیادی از اسراء، داخل آسایشگاه‌ها یا سوله‌هایی اسکان داده شده‌اند که گنجایش آنها بسیار محدود بوده است. گاهی اوقات مکان اختصاص یافته به هر فرد (به خصوص در سال‌های پایانی اسارت) حداکثر به اندازه ۱۸۰×۴۰ سانتی‌متر رسیده که با توجه به عدم تهویه مناسب و مدت زمان طولانی داخل باش (۱۶ الی ۱۸ ساعت در شبانه‌روز) زمینه ابتلاء به برخی بیماری‌ها را فراهم می‌کرد.

۹- اعمال محدودیت در انجام فرایض مذهبی: عملکرد عراقی‌ها به گونه‌ای بوده است که اسراء حتی ساده‌ترین اعمال عبادی خویش را به سختی انجام می‌دادند.

۱۰- ارسال اخبار دروغ به اسراء یا خانواده‌های آنان: نامه‌هایی که برای اسراء ارسال می‌شد، در چند مرحله توسط مأموران عراقی واپایش (کنترل) می‌گردید. پس از استقرار نیرهای گروهک منافقین (مجاهدین خلق) در خاک عراق، واپایش (کنترل) نامه‌ها شدیدتر و محدودیت‌های بیشتری برای ارسال یا دریافت نامه‌های ارسالی از ایران اعمال شده است.

۱۱- ایزوله کردن افراد: برخی مواقع سربازان عراقی به منظور تنبیه و تحت فشار قرار دادن بعضی از افراد، تماس دیگر اسراء را با آنان ممنوع می‌کردند و در صورتی که شخصی با فرد مدنظر، گفتگو نموده یا با او ارتباط برقرار می‌کرد، آن شخص را تهدید یا مجازات می‌کردند. این در حالی بود که شخص یا اشخاص ایزوله شده به همراه دیگر اسراء در یک آسایشگاه و یک محل زندگی می‌کردند.

۴- چگونگی انتخاب سربازان اردوگاه‌ها

یکی از اقداماتی که می‌تواند تأثیر مهمی در وضعیت زندگی اسراء در اردوگاه‌ها داشته باشد چگونگی انتخاب سربازانی است که در اردوگاه اسراء مشغول به خدمت می‌شوند. در کشور ایران و عراق دو رویه کاملاً متفاوت جاری بود. در ایران، بر اساس مصوبه کمیسیون اسراء و مقنودین، افراد نظامی (سرباز، درجه‌دار، افسر) که در خلال جنگ آسیب دیده (خود مجروح شده و یا اقوام و اعضای خانواده را از دست داده بودند) نمی‌توانستند در اردوگاه اسراء به خدمت مشغول شوند.

در مقابل، اکثر قریب به اتفاق سربازان عراقی که مأمور به گذراندن خدمت در اردوگاه‌های اسراء ایرانی می‌شدند از میان افرادی انتخاب می‌شدند که به شکلی از آنان در جنگ آسیب دیده بودند. برخی در جنگ مجروح شده بودند، برخی دیگر در شهرهای

۸- ایستادن در مقابل نور خورشید: مجبور کردن اسراء به ایستادن در مقابل نور خورشید در فصل تابستان و نگاه مستقیم به نور خورشید برای زمان‌های طولانی.

۹- شوک الکتریکی.

۱۰- دستکاری زخم‌ها و جراحات، حتی پاشیدن نمک بر روی زخم‌های جنگی.

۱۱- محدودیت دسترسی به سرویس‌های بهداشتی.

۱۲- کتک‌های دوره‌ای و گروهی: برخی مقاطع، ضرب و جرح اسراء به صورت دوره‌ای و با فواصل مشخص انجام می‌گردید.

۱۳- فرو بردن در فاضلاب و سطل‌های زباله.

۱۴- غلتاندن روی زمین‌های خاکی گل آلود و یا پوشیده شده از شیشه.

۱۵- اتوکشیدن به بدن یا سوزاندن بدن با آتش.

۱۶- آویزان کردن از سقف یا پنکه.

۱۷- دفن بدن اسیر تا گردن زیر خاک.

۱۸- کشیدن ناخن و غیره.

شکنجه روانی

برخی از شکنجه‌های روانی که توسط سربازان عراقی اعمال می‌گردید به شرح زیر می‌باشد:

۱- مخفی نگه‌داشتن اسراء جنگی: شاید یکی از بدترین این شکنجه‌ها مفقود نگاه داشتن اسراء باشد. کشوری که سربازان دشمن را به اسارت می‌گیرد، براساس کنوانسیون سوم ژنو موظف است که در اسرع وقت اسارت آنان را به کشور مطبوعشان اطلاع دهد. در طول جنگ تحمیلی بیش از ۶۰٪ از اسراء ایرانی به شکل مفقود نگهداری می‌شدند (۹). به این مفهوم که تا زمان مبادله و آزاد شدن اسراء، هیچ‌کس در ایران از زنده بودن آنان اطلاعی نداشت. این وضعیت علاوه بر اینکه شرایط را برای بدرفتاری سربازان عراقی با آنان مساعد می‌نمود بلکه زمینه را برای انجام شکنجه‌های گوناگون فراهم کرده بود (۸).

۲- به شهادت رساندن اسراء در مقابل دیدگان اسراء دیگر.

۳- عبور دادن اسراء از شهرها: معمولاً شهرهای خاصی برای این کار انتخاب می‌شد و مردمی که در خیابان‌ها برای دیدن اسراء آمده بودند به روش‌های خاصی از آنان استقبال می‌کردند. پرتاب آب دهان، سنگ، چوب، میوه، دمپایی و غیره، توهین کلامی، رقص و پایکوبی و حتی تمایل به از بین بردن اسراء از عکس‌العمل‌های مردم این شهرها بعد از دیدن اسراء بوده است.

۴- تحقیر نمودن اسراء: سربازان عراقی به طرق مختلف سعی در تحقیر نمودن اسراء ایرانی داشته‌اند. یکی از این روش‌ها استفاده مداوم آنان از کلمات توهین‌آمیز از جمله مجوس، دجال و غیره بوده است.

۵- اجبار اسراء به انجام افعال غیردینی.

۶- ایجاد محدودیت در زمان خواب و استراحت: سربازان

- مصونیت اموال شخصی اسیران
- اعطای کمک‌های مادی به اسیران
- آزادی در انجان فرائض و مناسک و مراسم مذهبی
- ممنوعیت گروگان‌گیری اسیران
- اعمال حقوق مدنی از سوی اسیران
- ممنوعیت اقدامات تلافی جویانه نسبت به اسیران
- برخورداری از حق شکایت از کیفیت اسارت خود
- ممنوعیت تنبیهات کیفری در صورت فرار اسیران
- تدابیر انضباطی و کیفری در مورد اسیران
- حمایت بین‌المللی از اسیران
- برخورداری از خدمات و مراقبت‌های بهداشتی و درمانی

طبق موازین حقوق بین‌الملل با اسیران جنگی باید با انسانیت رفتار شود. اردوگاه‌های اسیران باید در اماکن امن و دور از صحنه نبرد برپا شود و هر نوع شکنجه و رفتار غیرانسانی با هر انگیزه و یا توجیه ممنوع است. براساس حقایق و واقعیات تاریخی همه حقوق طیف وسیعی از اسیران ایرانی در جنگ تحمیلی توسط رژیم بعثی عراق نقض شده است (۶). با عنایت به مفهوم واژه اسیر در اسلام و نیز غنای سرفصل‌های حقوق بشردوستانه در این آیین الهی، هرگونه آسیب جانی، جسمی و روحی به اسراء جایز نیست و انجام حمایت همه‌جانبه از آنان در دوران اسارت همواره مورد تأکید قرار گرفته است (۱۱، ۱۲).

نتیجه‌گیری

رعایت کنوانسیون‌ها و معاهدات بین‌المللی و موازین اخلاق اسلامی در مورد اسیران جنگی ضرورتی مبرم و نقض آن‌ها ردیلتی نابخشودنی است. بزرگ‌داشت، اهانت نکردن، آزار نرساندن و خوش رفتاری، همه از سفارشات اخلاق اسلامی در مورد اسیران است. نکته مهم دیگر که باید به آن توجه شود عدم رعایت حداقل موازین دینی و ضوابط اخلاقی از نظر شرع مقدس اسلام در رعایت حال اسیران ایرانی در بند رژیم بعثی عراق بوده است که اکثریت بیش از ۹۹ درصد آنان مسلمان بوده‌اند.

تضاد منافع: در این مطالعه تضاد منافی وجود ندارد.

منابع

1. Canaani MT, Siah Rostami H, Hossein Nejad K. International humanitarian law on the protection of individuals in armed conflict (geneva document collection). Tehran: Dalahoo; 2006. [Persian]
2. The same source. Page 87. [Persian]
3. The same source. Page 117. [Persian]
4. Khaji A. Pediculosis: a health problem in the camps of the Iranian former prisoners of war in Iraq. Revista de Saude Publica. 2007; 41:482-3. doi:10.1590/S0034-89102007000300023
5. Habibian MH, Asgari Sh. Iraqi prisoners or guests. Tehran: Organization for the Preservation of Relics

مرزی ساکن بوده که به دلیل جنگ مجبور به ترک خانه خود شده بودند، اعضاء خانواده مثل پدر و برادر یا نزدیکان (پسرعمو، ...) در جنگ کشته شده یا به اسارت در آمده بودند. در کنار این مسئله، تبلیغات سنگین دولت و ارتش عراق مبنی بد رفتاری ایرانی‌ها با اسراء عراقی در طول جنگ به شدت ادامه داشت. به گونه‌ای که در برخی از اردوگاه‌های بر روی دیوار جملاتی به این مضمون نوشته شده بود: "اینها کسانی هستند که برادران شما را کشته‌اند".

مجموع این شرایط باعث می‌گردید که علی‌الظاهر بدون دستور مستقیم افسران علی‌رتبه، سربازان حاضر در اردوگاه اقدام به شکنجه اسراء ایرانی کنند.

در حقیقت آنان این شرایط را فرصت خوبی برای انتقام گرفتن از نیروهای نظامی ایران تلقی می‌کردند. اما زمانی که متوجه دروغ‌های گفته شده می‌شدند، رفتارشان با اسراء ایرانی کاملاً تغییر می‌کرد. در سال پایانی اسارت، سربازانی بودند که به واسطه ارتباط با اسراء عراقی که آزاد شده و به کشورشان برگشته بودند، دریافته بودند که آنچه ارتش و دولت عراق در طول این سال‌ها در خصوص بدرفتاری ایرانی‌ها با اسراء عراقی گفته‌اند، کذب بوده، تغییر ۱۸۰ درجه‌ای در رفتارشان به وجود آمد.

بحث

به استناد موازین حقوق بین‌الملل، اسیران جنگی از ابتدای دستگیری، ضمن پیروی از قوانین و مقررات و دستورات کشور اسیرکننده (نه کسانی که آنان را مستقیماً دستگیر کرده‌اند)، دارای وضعیت حقوقی خاصی می‌باشند (۱۰)، که جنبه‌های گوناگون آن به شرح زیر است:

- رفتار انسانی نسبت به اسیران
- حفظ و نگاه‌داری اسیران
- اعلام مشخصات اسیران
- ممنوعیت کشورها به اجبار اسیران به دادن اطلاعات
- اعلام اسارت به کشورهای متبوع اسیران
- تأمین شرایط زندگی مادی و معنوی متناسب با شئون انسانی در اردوگاه‌های اسیران
- اشتغال به کار اسیران (در کارهای فاقد خصیصه نظامی)

- and Publication of the Values of the Sacred Defense of the Army of the Islamic Republic; 2012. [Persian]
6. Daei A. International responsibility for violating the rights of Iranian prisoners of war in Iraq. International Law Journal. 2008; 25(38): 91-122. doi: 10.22066 / cilamag.2008.17526
7. Khaji A. Description of the cage. Tehran: Azadegan Message Publications; 2012. [Persian]
8. Khaji A. Prisoners of war and torture need more attention. Torture. 2007; 17(3):240. [Persian]
9. Khaji A. Mortality of the Iranian ex-prisoners of war in Iraqi detention camps (1980-1990). Arch Iran Med. 2009 Mar; 12(2):140-4.

10. Ziaei Bidgi MR. The rights of war and the treatment of prisoners of war. *Journal of International Law*. 1987; 7(8): 165-204. doi:10.22066/CILAMAG.1987.18414
11. Ashrafi M. Prisoners of War, *Encyclopedia of Research*, Baqer al-Uloom Research Institute. 2014; 14: 5. [Persian]
12. Qaedan A, Sharifi Tarazkoochi H, Bagheri S. Rules of the law of war at the Shī'a jurists thought and comparison with the international humanitarian law in the current era. *Jurisprudence and the Fundaments of the Islamic Law*. 2015; 47(2): 277-302 doi: 10.22059/JFIL.2014.53405